

Терещенко Г.М.,

кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник,
завідувач відділу фінансових ринків
Науково-дослідного фінансового інституту
Академії фінансового управління
Міністерства фінансів України

Топчій Ю.В.,

аспірант Науково-дослідного
фінансового інституту
Академії фінансового управління
Міністерства фінансів України

СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТОК БЮРО КРЕДИТНИХ ІСТОРІЙ В УКРАЇНІ

Досліджується питання становлення й розвитку бюро кредитних історій в Україні. Визначається, що бюро кредитних історій є досить дієвим стимулом для учасників кредитного ринку, який покликаний насамперед попередити шахрайства в банківській сфері.

The article treats of the formation and development of credit bureau history in Ukraine. The authors assert that credit bureau history is a rather effective stimulus for participants in the credit market which is summoned, first of all, to prevent fraud in the banking sphere.

Ключові слова: кредитний ринок, кредитні відносини, бюро кредитних історій, позичальники, кредитори.

Високий рівень розвитку кредитних відносин у суспільстві є одним із основних чинників функціонування ринкової економіки. Світовий досвід свідчить, що основним фінансовим інститутом зниження кредитних ризиків є бюро кредитних історій, яке виступає в ролі посередника щодо надання інформації про виконання позичальником кредитних зобов'язань у історичній ретроспективі.

Аналізуючи вплив фінансової кризи на банківський сектор вітчизняної економіки, експерти зазначають: у період “кредитного буму” банки недостатньо уваги приділяли вивченню платоспроможності клієнтів, що за настання несприятливих умов мало негативні наслідки. Тому для розвитку кредитного ринку в Україні необхідно запровадити надійну систему ідентифікації ділової й фінансової репутації позичальників, а для того, щоби банки мали можливість захистити себе від недобросовісних позичальників, — створити кредитні історії клієнтів та проводити їх моніторинг.

Теоретичний базис створення й функціонування бюро кредитних історій закладено такими зарубіжними вченими, як Ф. Коппенз, Дж. Ішем, Р. Хант, Д. Рей, Р. Таунсенд, С. Вільямсон, Дж. Вінклер та ін. В Україні це питання є порівняно новим і недостатньо висвітленим, оскільки перше бюро кредитних історій почало функціонувати у 2004 році. Зокрема, проблеми розвитку й діяльності бюро кредитних історій в Україні досліджували Є. Карманов, М. Колісник, В. Корнеєв,

© Терещенко Г.М., Топчій Ю.В., 2010

С. Хоружий, А. Череп, Н. Ярошевич. На сучасному етапі розвитку економіки України питання створення й діяльності бюро кредитних історій, аналіз проблем функціонування цієї інституційної структури та визначення перспектив її розвитку набуває особливого значення, чим і зумовлена актуальність даного дослідження.

Метою статті є дослідження тенденцій становлення й діяльності бюро кредитних історій в Україні на сучасному етапі, з'ясування проблем у функціонуванні бюро та визначення шляхів їх розвитку.

Економісти всього світу наголошують, що кредитному ринку властива так звана інформаційна асиметрія, коли кредитор не володіє достатньою й адекватною інформацією про потенційного позичальника, а позичальник добровільно не відкриває історію свого попереднього досвіду кредитних зобов'язань, інших фінансових операцій. Водночас існує ефективний, перевірений майже столітньою практикою, підхід до відносин між кредитором і позичальником — через бюро кредитних історій.

Діяльність кредитних бюро розпочалася ще в XIX столітті. Перше таке приватне бюро виникло в 1860 році в Австрії. У 1890-му кредитні бюро з'явилися у США і Швеції, а згодом у Фінляндії (1900), ПАР (1901), Канаді (1919) й Німеччині (1927). Значного поширення кредитні бюро набули в повоєнний період, коли вони почали діяти й у багатьох інших країнах: в Аргентині й Уругваї (1950), Великобританії (як агенції в 1960-му), Ірландії (1963), Нідерландах і Японії (1965), Швейцарії (1968), Данії (1971), Південній Кореї (1985), Бельгії й Норвегії (1987), Італії (1990), Іспанії (1994)¹.

У міжнародному середовищі використовуються три основні моделі організації кредитного бюро: американська, французька й німецька².

У Сполучених Штатах Америки законодавче регулювання діяльності кредитних бюро забезпечене Fair Credit Reporting Act (FCRA). Два урядових органи поділяють відповідальність за точність даних кредитного бюро: Федеральна торговельна комісія (FTC), яка здійснює нагляд за бюро споживчого кредиту, та Офіс контролера валюти (ОСС), що регулює й контролює всі національні банки в частині повідомлень кредитним бюро. Найбільше інформації щодо кредитування зібрано й утримується в чотирьох національних кредитних агентствах: "Experian", "Equifax", "Trans-Union" та "Innovis", які є приватними підприємствами, що отримують прибуток від надання кредиторам інформаційних послуг³.

Французька модель передбачає обов'язкову акумуляцію кредитних історій у центральному банку країни, а кредитні бюро функціонують як його структурні підрозділи.

---

¹ Колісник М.К., Кобилецька О.І. Проблеми та перспективи функціонування бюро кредитних історій в Україні: [Електр. ресурс]. — http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlntu/19_2/208_Kolisnyk_19_2.pdf.

² Корнєєв В. Бюро кредитних історій: послуги, функції та організація: [Електр. ресурс]. — http://www.ufin.com.ua/analit_mat/gkr/036.htm.

³ Хоружий С. Зниження кредитними спілками ризиків за допомогою бюро кредитних історій // Вісник кредитної кооперації. — 2008. — Вип. 2 (5).

Німецька модель містить елементи американської і французької та дозволяє функціонування приватних бюро під наглядом Бундесбанку. В цій країні право отримувати дані про репутацію позичальника (так звану інформаційну заставу) мають лише члени кредитного бюро. Можливе створення кредитного бюро й під егідою асоціації банків, як, наприклад, у Польщі⁴. Найбільшим у Німеччині бюро кредитних історій є “Schufa”, що об’єднує вісім регіональних самостійних товариств. Їх власниками й водночас партнерами є банківські, лізингові, будівельні, торговельні структури, що надають фізичним особам грошові або товарні кредити споживчого характеру⁵.

У Великобританії функціонують три кредитних агентства: “Experian”, “Equifax” і “Callcredit”. Банки співпрацюють із однією чи кількома такими установами, щоб гарантувати якість даних. Діяльність кредитних агентств регулює Consumer Credit Act, ухвалений у 1974 році.

В багатьох європейських країнах, а також у Японії кредитні бюро створені у формі приватних компаній, що належать консорціуму кредиторів. У Фінляндії й Бельгії вони керовані або ліцензовані урядовими агентствами. В Російській Федерації регулювання й контроль діяльності бюро кредитних історій здійснює Федеральна служба з фінансових ринків, яка також веде реєстр таких бюро⁶.

У зарубіжній практиці розрізняються кредитні і кредитно-пошукові бюро. Останні займаються збором інформації виключно на замовлення клієнтів, серед яких окрім фінансових структур часто зустрічаються нефінансові установи, а також роботодавці⁷.

В Україні першим кроком на шляху до створення бюро кредитних історій стала впровадження Національним банком у 2001 році Єдина інформаційна система реєстру позичальників. Процес створення бюро кредитних історій розпочався у 2003-му, а перше бюро з’явилося у 2004-му. Правові й організаційні засади формування та ведення кредитних історій, права суб’єктів кредитних історій і користувачів бюро кредитних історій, вимоги до захисту інформації, що становить кредитну історію, порядок утворення, діяльності й ліквідації бюро кредитних історій визначено Законом України “Про організацію формування та обігу кредитних історій”⁸.

Відповідно до ст. 3 Закону бюро кредитних історій — юридична особа, виключною діяльністю якої є збір, зберігання, використання інформації, що становить кредитну історію. Діяльність, пов’язана зі збиранням, обробленням, зберіганням, захистом, використанням інформації, яка становить кредитну історію, підлягає ліцензуванню.

⁴ Корнєєв В. Зазнач. праця.

⁵ Колісник М.К., Кобилецька О.І. Зазнач. праця.

⁶ Там само.

⁷ Корнєєв В. Зазнач. праця.

⁸ Про організацію формування та обігу кредитних історій: Закон України від 23.06.2005 № 2704-IV // ВВР. — 2005. — № 32. — Ст. 421.

Кредитна історія — це сукупність інформації про юридичну або фізичну особу, що її ідентифікує, відомостей про виконання нею зобов'язань за кредитними правочинами, іншої відкритої інформації⁹. Таким чином, основне призначення бюро кредитних історій полягає в акумулюванні інформації про позичальників і наданні її зацікавленим особам на встановлених чинним законодавством умовах із метою зменшення кредитних ризиків.

Джерелами формування кредитних історій є відомості, що надаються користувачем до бюро за письмовою згодою суб'єкта кредитної історії, відомості державних реєстрів, інформація з інших баз даних публічного користування, відкритих для загального користування джерел за винятком відомостей (інформації), що становлять державну таємницю¹⁰.

Останніми роками банки України пропонують клієнтам різноманітні види банківських послуг, зокрема кредити, які є найприбутковішими й найбільшими банківськими активами. Приймаючи рішення про можливість надання кредиту, банк оцінює фінансовий стан клієнта на підставі відомостей про його фінансову спроможність. Невиконання або неналежне виконання клієнтом власних кредитних зобов'язань може бути пов'язане як із об'єктивними причинами, так і з шахрайськими намірами клієнта. Оскільки передбачити, яким буде фінансовий стан клієнта, дуже важко, зробити висновок про виконання потенційним клієнтом своїх фінансових зобов'язань, раціональність розпорядження власними грошовими ресурсами можливо саме завдяки наявності кредитної історії клієнта.

Міжнародний досвід переконує, що для функціонування кредитного ринку такий інститут, як бюро кредитних історій, необхідний. За підрахунками американських фінансових аналітиків завдяки активній роботі бюро обсяги кредитування зростають у середньому на 20 % більше, ніж ВВП. Поряд із цим у країнах, де діяльність кредитних бюро є ефективною, сумлінні позичальники отримують здешевлені (зі знижкою) кредити¹¹.

За даними Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг в Україні отримали ліцензії та здійснюють діяльність, пов'язану зі збором, обробкою, зберіганням, захистом, використанням інформації, яка становить кредитну історію, п'ять бюро кредитних історій. Станом на 25.01.2010 до Єдиного реєстру бюро кредитних історій внесені ЗАТ “Перше всеукраїнське бюро кредитних історій”, ПрАТ “Міжнародне бюро кредитних історій”, ТзОВ “Українське бюро кредитних історій”, ТзОВ “Бюро кредитних історій “Русский стандарт”, ТзОВ “Бюро кредитних історій “Дата Майнінг Груп” (табл.)¹².

---

⁹ Про організацію формування та обігу кредитних історій: Закон України від 23.06.2005 № 2704-IV // ВВР. — 2005. — № 32. — Ст. 421.

¹⁰ Там само.

¹¹ Кириленко В.В. Ринок фінансового капіталу: Курс лекцій: Навч. посіб. / За ред. О.Р. Дивеева-Кириленка. — Т.: ТДЕУ, 2006. — 272 с.

¹² Офіційні дані Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України (<http://www.dfp.gov.ua>).

Таблиця. Перелік бюро кредитних історій в Україні

Назва бюро	Дата реєстрації, серія, номер і термін дії ліцензії	Статутний фонд бюро	Бази даних бюро
Перше всеукраїнське бюро кредитних історій	29.07.2005, сер. АВ № 307656, з 12.09.2008 до 26.01.2012	5,05 млн грн	Понад 1 627 000*
Міжнародне бюро кредитних історій	27.01.2007, сер. АВ № 397757, з 27.01.2007 до 27.01.2012	5,0 млн грн	Дані відсутні
Українське бюро кредитних історій	06.06.2005, сер. АВ № 307653, з 15.03.2007 до 15.03.2012	5,0 млн грн	22 363 507
Бюро кредитних історій "Русский Стандарт"	18.06.2007, сер. АВ № 307654, з 20.07.2007 до 20.07.2012	Дані відсутні	287 659
Бюро кредитних історій "Дата Майнінг Груп"	09.07.2008, сер. АВ № 307655, з 10.07.2008 до 09.07.2013	Дані відсутні	Понад 750 000

* База даних ПВБКІ станом на 15.03.2010.

Джерело: офіційні дані Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України (<http://www.dfp.gov.ua>).

Перше всеукраїнське бюро кредитних історій (ПВБКІ) першим серед таких бюро в Україні отримало ліцензію Міністерства юстиції від 26.01.2007 № 307652 на здійснення діяльності, пов'язаної зі збором, обробкою, зберіганням, захистом, використанням інформації, яка становить кредитну історію. Бюро створене у формі товариства з обмеженою відповідальністю за участі Асоціації українських банків, 33-х банків, двох страхових і однієї лізингової компанії та ісландської фірми "КредитІнфо Груп". Серед учасників бюро — найбільші банки України, які є лідерами на ринку кредитування населення, що дає змогу міжнародним експертам оцінювати частку бюро на ринку в розмірі 70 %.

На початок 2010 року ПВБКІ уклало договори на інформаційне обслуговування з 56-ма банками (Райффайзен Банк Аваль, УкрСиббанк, Укрсоцбанк, Укрексімбанк, Ощадбанк, ОТП Банк, "Надра", Перший Український Міжнародний банк, Брокбізнесбанк, ВТБ Банк, "Фінанси та кредит", "Форум", Кредитпромбанк, Укргазбанк тощо). Споживачами послуг ПВБКІ є також страхові й лізингові компанії ("Уніка", СК "ТАС", "Ласка Лізинг", "Лізинг інформаційних технологій"), фінансові компанії ("Астракард", "Єврокоммерц", "Центр факторингових послуг" тощо), кредитні спілки ("Сімейна позика", "Центр фінансових послуг", "Альянс Україна", "Злагода", "АБС Кредит" тощо), компанії, які надають послуги зв'язку, та ін.

Українське бюро кредитних історій (УБКІ) засноване ЗАТ КБ "ПриватБанк" спільно з іноземною компанією "БікОптіма Лімітед". Партнерами УБКІ є банки (ПриватБанк, Сведбанк, УкрСиббанк, ВТБ Банк, ПУМБ, ВАВ, Донгорбанк, Морський Транспортний Банк, Унікредит Банк, Індекс Банк, БТА Банк тощо), кредитні спілки ("Форум-С", "Фенікс-Черкаси", "Харківська каса взаємодопомоги", "Перше Кредитне Товариство", "Тернопіль 2004" тощо), лізингові компанії ("Євро Лізинг", "Лізинг ІТ", "Порше лізинг Україна" тощо), страхові компанії ("Брокбізнес", "Українська страхова компанія", "ВАВ життя", "Ингосстрах"), інші фінансові компанії ("Телерадіокомпанія СТЕК", "Центр фінансових рішень", "Finance Personnel", "Фудсервіс", "Надія України") тощо.

Єдиним засновником бюро кредитних історій “Русский Стандарт” є ЗАТ “Компания “Русский Стандарт” (Росія).

Бюро кредитних історій “Дата Майнінг Груп” (ДМГ) засноване як компанія, що спеціалізується у сфері збору, зберігання й обробки даних, що становлять кредитні історії. Повним власником компанії є “B.V. Chartering&Transport Limited” (Кіпр). Сплачений статутний капітал компанії становить 1 095 000 дол. США. ДМГ розпочала свою діяльність у грудні 2008 року та надає послуги зі збереження кредитних історій і складання кредитних звітів для ЗАТ “Альфа-Банк”.

Бюро кредитних історій виступають важливим елементом фінансового ринку й економіки в цілому. Діяльність бюро полягає переважно у веденні кредитних історій та підготовці інформації для оцінки кредитного рейтингу надійності того чи іншого позичальника¹³. При цьому такі бюро не впливають на рішення фінансової установи про надання чи відмову в наданні кредиту, вони лише дають наявну інформацію про виконання потенційним позичальником кредитних зобов'язань або інших операцій фінансового характеру. Бюро кредитних історій не позбавляють банки кредитних ризиків, їх головне завдання — звести до мінімуму можливі ризики суб'єктів господарювання.

Експерти неодноразово наголошували, що відсутність бюро кредитних історій стала однією із основних причин нинішніх проблем вітчизняної банківської системи. І справді, незважаючи на те, що у світі накопичено чималий досвід створення таких бюро, в Україні цей процес розпочався лише у 2003 році.

За нинішніх умов банки більш зважено підходять до надання кредитів, приділяють належну увагу кредитній історії потенційного позичальника. На нашу думку, ця тенденція буде посилюватися. Цілком імовірно, що в недалекому майбутньому погані кредитні історії та обережність банків унеможливлять отримання кредитів недобросовісними позичальниками.

Водночас недобросовісні позичальники будуть змушені докладати великих зусиль для поліпшення своєї кредитної історії. Так, у Польщі після її вступу до Євросоюзу з'явилася можливість видавати кредити під невеликі проценти. Для отримання таких кредитів потрібно було мати бездоганну кредитну історію. Охочих погасити заборгованість, пеню та взяти довідку про те, що вони є добросовісними позичальниками, було стільки, що біля банків і кредитних спілок утворилися черги¹⁴.

Як свідчить практика, в Україні дедалі більше кредитних установ звертаються до бюро кредитних історій. Тому на сучасному етапі такі бюро є необхідним інструментом регулювання правовідносин, що виникають у сфері виконання кредитних зобов'язань. Вони покликані, по-перше, підвищити кредитну культуру в Україні, по-друге, зменшити банківські ризики при наданні кредитів.

Утім, деякі аспекти функціонування бюро кредитних історій потребують регулювання. Основна проблема — ступінь захищеності інформації, яка міститься

---

¹³ Корнєєв В. Зазнач. праця.

¹⁴ <http://www.epravda.com.ua/news/2010/09/21/249028/>

у кредитній історії клієнта. Слід зазначити, що не всі учасники кредитного ринку погоджуються розголошувати інформацію про себе. Одним із принципів формування й доступу до інформації, яка становить кредитну історію, є забезпечення конституційних прав суб'єктів кредитних історій. Кредитна історія формується лише на підставі надання її суб'єктом письмової згоди на передачу даних до бюро. Тому професійна діяльність бюро має бути побудована таким чином, щоб унеможливити витік інформації про клієнта з бюро. Крім того, кредитна історія клієнта не повинна використовуватися в непрофесійних цілях.

Ще однією проблемою є упередженість із боку працівників бюро кредитних історій. Позичальники хочуть бути впевненими, що в разі виникнення конфліктних ситуацій із бюро це не відіб'ється на їхніх кредитних історіях.

Негативно позначається на діяльності бюро в Україні й відсутність загальної бази даних кредитних історій. Останнім часом банки дедалі частіше ведуть мову про створення єдиного чорного списку боржників, щоб не видавати їм кредити. На думку банкірів, бюро кредитних історій не повною мірою справляються з цим завданням, оскільки їхні бази даних розпорошені.

Світовий досвід свідчить, що на початковому етапі кількість бюро кредитних історій зростає, згодом їх залишається декілька. Як зазначає В. Кириленко, консолідація є неминучою; вона сприяє зниженню трансакційних витрат і залученню дедалі більшої кількості банків до єдиної системи. Наприклад, у США декілька років тому функціонувало 3—4 тис. бюро кредитних історій, а нині — 250—300. При цьому три-чотири бюро кредитних історій контролюють майже 60 % ринку та відповідної бізнес-інформації¹⁵.

Для розв'язання зазначених проблем, на нашу думку, необхідне співробітництво всіх бюро кредитних історій, що функціонують. Враховуючи досвід розвинутих країн світу, в Україні доцільно створити, поряд із незалежними кредитними бюро окремих банків, Національне бюро кредитних історій — єдину базу даних кредитних історій. Наразі кожне таке бюро володіє певним обсягом інформації, а єдиної бази даних немає. Це ускладнює роботу учасників кредитного ринку та не сприяє її ефективності, передусім тому, що кредитори позбавлені можливості отримати повну інформацію про позичальника з одного джерела.

На сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки дуже важливою є співпраця бюро кредитних історій із Міністерством внутрішніх справ у частині доступу до державних баз даних, із судами й органами житлово-комунального господарства, аудиторськими фірмами, тобто з установами, які володіють певною інформацією фінансового характеру. До речі, Верховною Радою України прийнято за основу в першому читанні проект Закону “Про внесення змін до деяких законів України щодо надання бюро кредитних історій відомостей з Державного реєстру фізичних осіб — платників податків та інших обов'язкових платежів” (реєстраційний № 6483 від 03.06.2010). Зараз цей проект готується до розгляду у другому читанні.

---

¹⁵ Кириленко В.В. Зазнач. праця.

Законопроект розроблено з метою забезпечення реалізації ст. 5 Закону України “Про організацію формування та обігу кредитних історій” шляхом усунення колізії норм законів “Про державну податкову службу в Україні”, “Про Державний реєстр фізичних осіб — платників податків та інших обов’язкових платежів” та Закону “Про організацію формування та обігу кредитних історій” щодо права бюро кредитних історій отримувати відомості із зазначеного держреєстру (відповідно до ст. 8 Закону “Про Державний реєстр фізичних осіб — платників податків та інших обов’язкових платежів” дані названого держреєстру використовуються виключно для обліку одержаних доходів, об’єктів оподаткування, повноти і своєчасності сплати податків та інших обов’язкових платежів. Доступ до цих відомостей є обмеженим та надається іншим державним органам відповідно до чинного законодавства).

На нашу думку, прийняття проекту Закону “Про внесення змін до деяких законів України щодо надання бюро кредитних історій відомостей з Державного реєстру фізичних осіб — платників податків та інших обов’язкових платежів” сприятиме вдосконаленню законодавчої бази, забезпеченню належних умов для формування кредитних історій та підвищенню рівня довіри учасників кредитного ринку до відповідних бюро.

Підсумовуючи викладене, доходимо висновку, що бюро кредитних історій є надійним орієнтиром і дієвим стимулом для всіх учасників кредитного ринку та покликані насамперед попередити шахрайства в банківській сфері. Подальша діяльність бюро кредитних історій в Україні має розв’язати такі основні завдання:

1) зменшити банківські ризики при наданні кредитів. Бюро кредитних історій виконують своєрідну інформативну функцію, адже на підставі відомостей, які містяться в їхніх базах даних, учасники кредитного ринку мають можливість зробити висновок про виконання кредитних зобов’язань потенційним позичальником у минулому, а отже, спрогнозувати виконання ним зобов’язань за фінансовими операціями в майбутньому;

2) підвищити фінансову дисципліну учасників кредитного ринку. Бюро кредитних історій мають стати дієвим механізмом проти шахрайських намірів позичальників. За таких умов недобросовісний позичальник розумітиме: свідомо ухиляючись від повернення кредиту, він буде позбавлений можливості отримати новий кредит, доки не доведе свою бездоганну фінансову репутацію;

3) в перспективі, якщо бюро кредитних історій в Україні стануть дієвим механізмом кредитного ринку, позичальники матимуть можливість отримувати здешевлені кредити.